

BİZNES TƏHSİLİNİN ƏSAS İSTİQAMƏTLƏRİ VƏ ƏMƏK BAZARINDAKI MÖVQEYİ

Mənzər Qurban qızı Tağızadə

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti, Bakı, Azərbaycan

E-mail: manzartagizade@gmail.com

Biznes təhsili fərdləri dinamik əmək bazarında uğur əldə etmək üçün lazım olan bilik və bacarıqlarla təchiz edən müxtəlif əsas istiqamətləri əhatə edir. Birincisi, Maliyyə, Marketing, İdarəetmə və Sahibkarlıq kimi ənənəvi biznes dərəcələri əsas olaraq qalır və tələbələrə əsas biznes prinsipləri haqqında geniş anlayış verir. Bundan əlavə, sənayələrin inkişaf edən ehtiyaclarını əks etdirən Biznes Analitikası, Təchizat Zəncirinin İdarəedilməsi və Davamlılıq kimi ixtisaslaşdırılmış sahələrə artan diqqət yetirilir. Bundan əlavə, texnologiyaya əsaslanan təhsil, rəqəmsal savadlılıq, məlumatların təhlili və informasiya texnologiyalarının idarə edilməsinə diqqət yetirməklə ön plana çıxdı. Onlayn öyrənmə platformalarının artması biznes təhsili almaqda əlçatanlığı və çevikliyi asanlaşdırdı. Bundan əlavə, ünsiyyət, liderlik və tənqidi düşüncə də daxil olmaqla, yumşaq bacarıqlara artan vurğu biznes peşəkarlarında hərtərəfli inkişafın tanınmasını vurğulayır. Əmək bazarında hərtərəfli biznes təhsili olan şəxslər sənayələr üzrə müxtəlif rollar üçün özlərini yaxşı mövqedə tapırlar. İşgötürənlər sürətlə dəyişən biznes mənzərələrinə uyğunlaşa bilən namizədlər axtararaq biznes təhsilinin praktiki tətbiqini qiymətləndirirlər. Texnologiyanın və qloballaşmanın inteqrasiyası global düşüncə tərzinə və mədəniyyətlərarası mürəkkəblikləri idarə etmək qabiliyyətinə malik şəxslərə tələbi artıraraq biznes təhsilini müasir əmək bazarında mühüm aktivə çevirib.

Açar sözlər: Sahibkarlıq Təhsili, Qlobal Biznes, Beynəlxalq İdarəetmə, Sahibkarlıq, MBA.

<https://doi.org/10.59849/2409-4838.2024.1.98>

GİRİŞ

Qlobal ticarətin daim inkişaf edən mənzərəsində biznes təhsili müasir əmək bazarında uğur qazanmaq üçün vacib olan bacarıq və bilikləri formalaşdıran uyğunlaşma və aktualıq mayası kimi dayanır. Biznes təhsilinin əsas istiqamətləri sənayələrin dinamik ehtiyaclarını və texnoloji tərəqqinin sürətlənən tempini əks etdirən dərin transformasiyaya məruz qalmışdır. Bu giriş ənənəvi sahələri, ixtisaslaşmış sahələri və texnologiyanın inteqrasiyasını əhatə edən biznes təhsilinin çoxşaxəli ölçülərini araşdırır və bunların hamısı onun əmək bazarında əsas mövqeyinə töhfə verir. Maliyyə, Marketing, İdarəetmə və Sahibkarlıq kimi ənənəvi sütunlar uzun müddətdir ki, biznes təhsilinin əsasını təşkil edir və fundamental prinsiplərdə geniş zəmin yaradır. Bununla belə, mənzərə getdikcə daha çox ixtisaslaşan iş bazarının tələblərinə cavab verən Biznes Analitikası, Təchizat Zəncirinin İdarəedilməsi və Davamlılıq kimi ixtisaslaşdırılmış sahələri əhatə edəcək şəkildə genişləndi. Üstəlik, texnologiyanın biznes təhsilinə inteqrasiyası vacib hala gəldi. Rəqəmsal savadlılıq, məlumatların təhlili və informasiya texnologiyalarının idarə edilməsi biznes peşəkarlarından gözlənilən bacarıq dəstindən ayrılmaz hala gəldi. Onlayn təlim platformaları mühüm bacarıqların əldə edilməsində çeviklik və inklüzivliyi təmin edərək, biznes təhsilinə çıxışı demokratikləşdirib. Sənayələr bir-biri ilə daha çox əlaqəli və qloballaşdıqca, yumşaq bacarıqlar ön plana çıxdı. Effektiv ünsiyyət, tənqidi düşüncə və uyğunlaşma indi fərdlərin hərtərəfli inkişafını vurğulayan əvəzsiz atributlar kimi qəbul edilir. Biznes təhsili çərçivəsində ənənəvi, ixtisaslaşmış və texnoloji aspektlər arasında bu dinamik qarşılıqlı əlaqə məzunları sürətli dəyişiklik və mürəkkəblik ilə xarakterizə olunan əmək bazarında çox yönlü töhfə verənlər kimi mövqeləndirir. Əslində, biznes təhsili innovasiya, əməkdaşlıq və uyğunlaşma qabiliyyətinin hökm sürdüyü dünyada sadəcə bir pilləkən deyil, uğurun katalizatorudur.

ƏSAS HİSSƏ

Biznes təhsili geniş spektrli fənləri və təhsil sahələrini əhatə edir, fərdləri iş dünyasının müxtəlif aspektlərində karyeraya hazırlayır. Biznes təhsilinin əsas istiqamətlərini bir neçə əsas sahəyə bölmək olar:

1) Maliyyə və Mühasibat:

-Maliyyə - Əsas diqqət maliyyə resurslarının, investisiyaların və maliyyə bazarlarının idarə edilməsinə və təhlilinə yönəlir.

-Mühasibat uçotu - Qərar qəbul etmək üçün maliyyə məlumatlarının qeydə alınması, təhlili və şərh edilməsini nəzərdə tutur.

2) Marketing - Məhsul və xidmətlərin effektiv təşviqi üçün məhsulun inkişafı, bazar araşdırması, reklam və satış strategiyaları prinsiplərini öyrədir.

3) İdarəetmə - Fərdləri idarəetmə rollarına hazırlamaq üçün təşkilati davranış, liderlik, strateji planlaşdırma və qərarların qəbul edilməsini əhatə edir.

4) Sahibkarlıq - Biznesin planlaşdırılması, innovasiyalar və risklərin idarə edilməsi daxil olmaqla, biznesə başlamaq və idarə etmək üçün bilik və bacarıqları təmin edir.

5) Əməliyyatların İdarə Edilməsi - Təchizat zəncirinin idarə edilməsi də daxil olmaqla, məhsul və xidmətlərin istehsalı proseslərinin səmərəli dizaynına və idarə olunmasına diqqət yetirir [1].

6) İnsan Resursları - Kadrların idarə edilməsi, işə qəbul, təlim və təşkilatlar daxilində işçi münasibətlərinə diqqət yetirir.

7) Beynəlxalq Biznes - Beynəlxalq ticarət, mədəniyyətlərəarası idarəetmə və qlobal strategiya da daxil olmaqla qlobal miqyasda biznesin aparılmasının mürəkkəbliklərini araşdırır.

8) İnformasiya Texnologiyaları (İT) İdarəetmə - Strateji üstünlük və səmərəli əməliyyatlar üçün İT-dən istifadəni vurğulayaraq biznes prinsiplərini texnologiya ilə inteqrasiya edir.

9) İqtisadiyyat - İqtisadi prinsiplər, bazar dinamikası və onların biznes qərarlarının qəbuluna təsiri haqqında anlayışı təmin edir.

10) Biznes Etikası və Korporativ Sosial Məsuliyyət - Biznes təcrübələrində etik mülahizələri və təşkilatların sosial məsuliyyətlərini araşdırır.

11) Məlumat Analitikası və Biznes Kəşfiyyatı - Məlumatların təhlili, şərh və vizuallaşdırılması daxil olmaqla, qərarların qəbul edilməsini məlumatlandırmaq üçün məlumatlardan istifadəyə diqqət yetirir.

12) Təchizat Zəncirinin İdarə Edilməsi - Xammaldan son istehlakçıya qədər əmtəə və xidmətlərin axışının idarə olunması prosesini başa çatdırır.

Bu istiqamətlər müxtəlif təhsil səviyyələri, o cümlədən bakalavr və magistr proqramları, peşəkar sertifikatlar və icraçı təhsil kursları vasitəsilə həyata keçirilə bilər. Seçilmiş xüsusi sahələr çox vaxt geniş biznes sahəsində fərdi karyera məqsədlərindən və maraqlarından asılıdır.

Biznes elminin formalaşmasına töhfə vermiş məşhur iş adamlarından bəziləri bunlardır:

- 1923-1956-cı illərdə General Motors-un prezidenti və baş direktoru olmuş Alfred P. Sloan. O, müasir menecmentin atası və korporativ strategiya konsepsiyasının ixtiraçısı kimi tanınır. General Motors ilə İllərim və Müəssisənin Nəzəriyyəsi və Təcrübəsi kimi bizneslə bağlı bir neçə kitab yazdı.

- Məşhur menecment məsləhətçisi, pedaqoq və müəllif olan Peter F. Drucker. O, müasir menecmentin banisi və "bilik işçisi" termininin yaradıcısı hesab olunur. O, bizneslə bağlı The Practice of Management, The Effective Executive və Innovation and Entrepreneurship kimi bir çox nüfuzlu kitablar yazıb.

- Michael E. Porter, Harvard Biznes Məktəbinin professoru və rəqabət strategiyası, iqtisadi inkişaf və sosial məsuliyyət üzrə aparıcı orqandır. O, sənayenin cəlbədiciliyini təhlil etmək üçün məşhur beş qüvvə çərçivəsini, həmçinin dəyər zənciri, rəqabət üstünlüyü və paylaşılan dəyər anlayışlarını inkişaf etdirdi.

- London Universitet Kollecinin professoru və innovasiya iqtisadiyyatı sahəsində qabaqcıl olan Mariana Mazzucato. O, biznesin cəmiyyətdəki roluna dair ənənəvi baxışa etiraz edir və dövlət

sərmayəsi və siyasətinin innovasiyaların təşviqində və dəyər yaradılmasında həlledici rol oynadığını müdafiə edir. O, “Sahibkar dövlət” və “Hər şeyin dəyəri” kitablarını yazdı.

Biznes təhsilinin əmək bazarındakı mövqeyi əhəmiyyətli ola bilər, çünki o, fərdlərin iş dünyasında müxtəlif rol və məsuliyyətlərə hazırlanmasında mühüm rol oynayır. Biznes təhsili proqramları çox vaxt tələbələrə mühasibat uçotu, marketinq, maliyyə və idarəetmə kimi seçdikləri sahəyə uyğun texniki bacarıqlar verir. Bu bacarıqlar birbaşa konkret iş rollarına tətbiq edilir və məzunları əmək bazarında daha rəqabətli edir. Texniki bacarıqlara əlavə olaraq, biznes təhsili ünsiyyət, komanda işi, liderlik və tənqidi düşüncə kimi yumşaq bacarıqları da vurğulayır. Bu bacarıqlar bütün sənaye sahələrində işəgötürənlər tərəfindən yüksək qiymətləndirilir və hərtərəfli və uyğunlaşa bilən işçi qüvvəsinə töhfə verir [2]. Biznes təhsilinin təklif etdiyi bacarıqların inkişafı fərdləri işçi qüvvəsinə effektiv töhfə verə biləcək səriştəli mütəxəssislər kimi formalaşdırmaqla əmək bazarında mühüm rol oynayır. Biznes təhsili fərdləri əmək bazarının dinamik ehtiyaclarına yüksək dərəcədə uyğun gələn bir sıra bacarıqlarla təchiz edir. Bu bacarıqlara tənqidi düşüncə, problem həll etmə, ünsiyyət, komanda işi və liderlik daxildir. Biznes təhsili proqramları tez-tez kurikulumun iş dünyasının cari tendensiyalarını və tələblərini əks etdirməsini təmin etmək üçün sənaye mütəxəssisləri ilə əməkdaşlıqda hazırlanır. Bu uyğunlaşma məzunlara müxtəlif sektorlarda işəgötürənlərin gözləntilərini qarşılamağa kömək edir. Biznes təhsili fərdlərə maliyyə, marketinq, insan resursları, əməliyyatlar və sahibkarlıq kimi sahələrdə xüsusi biliklər əldə etməyə imkan verir. Bu xüsusi biliklər onların işlə təmin olunma qabiliyyətini artırır və onları xüsusi rollarda dəyərli aktivlərə çevirir. Əmək bazarı daimi dəyişikliklərlə xarakterizə olunur və biznes təhsili fərdlərə uyğunlaşma qabiliyyətini aşılayır. Məzunlar dəyişikliklərdən keçmək, yeni bacarıqlar öyrənmək və inkişaf edən sənaye mənzərələri qarşısında aktual qalmaq üçün daha yaxşı təchiz olunublar. Bir çox biznes təhsili proqramları sahibkarlıq bacarıqlarını vurğulayaraq, sahibkarlıq təfəkkürünə təkan verir. Bu, təkcə öz biznesinə başlamaq istəyənlər üçün deyil, həm də daha böyük təşkilatlar daxilində innovativ düşüncəyə və təşəbbüs göstərməyə ehtiyacı olan şəxslər üçün dəyərlidir. Biznes təhsili çox vaxt fərdləri qloballaşan əmək bazarına hazırlayan beynəlxalq perspektivi ehtiva edir. Bu, xüsusilə vacibdir, çünki bizneslər qlobal miqyasda fəaliyyət göstərir və peşəkarlar müxtəlif mədəniyyətləri, bazarları və tənzimləyici mühitləri başa düşməlidirlər. Biznes təhsili fərdləri texnologiyaya əsaslanan mühitlərdə işləməyə hazırlayaraq ən son texnologiyalara inteqrasiya edir. Bura məlumat analitikası, rəqəmsal marketinq və müasir iş yerlərində getdikcə daha çox vacib olan digər texnoloji alətlərlə tanışlıq daxildir. Biznes təhsilində ünsiyyət, şəxsiyyətlərarası bacarıqlar və emosional zəka kimi yumşaq bacarıqlara lazımi əhəmiyyət verilir. Bu bacarıqlar müxtəlif peşəkar şəraitdə uğur qazanmaq üçün vacibdir və işəgötürənlər tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Biznes təhsili çox vaxt təcrübə, sənaye tədbirləri və məzunlarla əlaqələr vasitəsilə şəbəkələşmə imkanları təmin edir. Şəbəkə qurmaq karyera inkişafının mühüm aspektidir və güclü peşəkar şəbəkələri olan şəxslər tez-tez əmək bazarında üstünlüyə malikdirlər. Biznes təhsili davamlı öyrənmə mədəniyyətini inkişaf etdirir, fərdləri karyeraları boyu peşəkar inkişafa sövq edir [4]. Bu, bacarıq tələblərinin tez-tez dəyişməyə məruz qaldığı bir dövrdə vacibdir. Əmək bazarında biznes təhsilinin mövqeyi müxtəlif bacarıqlar dəsti, uyğunlaşma qabiliyyəti və qlobal perspektivə malik hərtərəfli peşəkarlar yetişdirmək üçün ayrılmazdır. Sənayelər inkişaf etdikcə, fərdlərin işçi qüvvəsinə hazırlanmasında biznes təhsilinin rolu getdikcə əhəmiyyətli olur.

Biznes təhsili proqramları sənaye meyilləri və tələbləri ilə aktual qalmaq üçün nəzərdə tutulmuşdur. Nəticədə, məzunlar dinamik və inkişaf edən biznes mənzərəsini idarə etmək üçün lazım olan bilik və alətlərlə təchiz olunurlar. Əmək bazarında biznes təhsilinin sənaye aktuallığı mühüm əhəmiyyət kəsb edir, çünki o, fərdlərin müxtəlif sənayelərin çağırış və tələblərinə hazırlığına birbaşa təsir göstərir. Biznes təhsili proqramları öz tədris planlarını sənayenin cari və gələcək ehtiyaclarına uyğunlaşdırmaq məqsədi daşıyır. Sənaye ilə əlaqəli mövzuları, nümunə araşdırmaları və layihələri özündə birləşdirərək, bu proqramlar məzunların real dünya biznes ssenarilərində birbaşa tətbiq oluna bilən bacarıq və biliklərə malik olmasını təmin edir. Bir çox biznes təhsili proqramları maliyyə, marketinq, səhiyyə menecmenti və texnologiya kimi xüsusi sənaye sahələrində ixtisaslar təklif edir.

Bu, tələbələrə müəyyən sektorların tələblərinə uyğunlaşdırılmış təcrübə inkişaf etdirməyə imkan verir və onları həmin sənayelər daxilində işəgötürənlər üçün daha cəlbedici edir. Biznes təhsili nəzəri anlayışların praktiki tətbiqinə önəm verir. Təcrübə, layihələr və təcrübə öyrənmə imkanları vasitəsilə tələbələr iş yerində qarşılaşacaqları çətinliklərə birbaşa çevrilən praktik təcrübə qazanırlar. Bir çox biznes məktəblərində və proqramlarında geniş sənaye təcrübəsi olan professor-müəllim heyəti çalışır. Bu, tələbələrin iş dünyasının praktiki nüanslarını dərk edən peşəkarlardan anlayış və bilik almasını təmin edir, onların təhsilinə real dünya perspektivi əlavə edir. Biznes təhsili müəssisələri tez-tez sənaye təşkilatları, şirkətlər və peşəkarlarla tərəfdaşlıq və əməkdaşlıq əlaqələri qurur [6]. Bu əməkdaşlıqlar qonaq mühazirələrinə, sənaye səfərlərinə, təcrübələrə və birgə tədqiqat layihələrinə gətirib çıxara bilər ki, bu da akademiya ilə iş dünyası arasında möhkəm əlaqə yaradır. Biznes mənzərəsi davamlı olaraq texnoloji irəliləyişlərdən təsirlənir. Biznes təhsili proqramları, məzunların öz sahələrində istifadə olunan rəqəmsal alətlər və sistemlərlə tanış olmasını təmin edərək, sənayelərə aid ən son texnologiyaları və alətləri birləşdirir. Biznes təhsili tez-tez real həyat nümunələri və sənayelərdən nümunələri özündə birləşdirir, tələbələrə faktiki biznes vəziyyətləri əsasında problemləri təhlil etməyə və həll etməyə imkan verir. Bu yanaşma tələbələri peşəkar dünyanın mürəkkəbliyinə hazırlayaraq nəzəriyyə ilə təcrübə arasında körpü yaratmağa kömək edir. Biznes təhsili proqramları cari sənaye tendensiyaları ilə ayaqlaşaraq onlara öz tədris planlarını mütəmadi olaraq yeniləməyə imkan verir. Bu həssaslıq məzunların öz sənayelərindəki ən son inkişaf haqqında yaxşı məlumat əldə etmələrini və mənalı töhfə verməyə daha yaxşı hazırlaşmalarını təmin edir. Texniki bacarıqlara əlavə olaraq, biznes təhsili ünsiyyət, komanda işi və liderlik kimi yumşaq bacarıqlara diqqət yetirir - peşəkar şəraitdə yüksək qiymətləndirilən atributlar. Peşəkarlığa göstərilən bu diqqət məzunların sənaye hazırlığına kömək edir. Biznes təhsili çox vaxt qlobal perspektivi özündə birləşdirir, tələbələri beynəlxalq biznes təcrübələri və sənaye dinamikası ilə tanış edir. Bu, məzunları bir çox sənayelərdə getdikcə daha çox yayılmış müxtəlif və qloballaşan mühitlərdə işləməyə hazırlayır. Əmək bazarında biznes təhsilinin sənaye aktuallığı onun sənayelərin xüsusi ehtiyaclarını ödəmək, praktiki bacarıqları inkişaf etdirmək və məzunların seçdikləri sahələr daxilində çətinliklər və imkanlara mənalı töhfə vermək üçün yaxşı təchiz olunmasını təmin etmək öhdəliyi ilə xarakterizə olunur. Bu aktuallıq işçi qüvvəsinə daxil olan şəxslərin məşğulluğunu və uğurunu artırır. Bir çox biznes təhsili proqramları sənaye tərəfdaşları ilə güclü əlaqələrə malikdir, təcrübə keçməyə, əməkdaşlıq proqramlarına və iş yerləşdirmə imkanlarına kömək edir. Biznes ictimaiyyəti ilə bu inteqrasiya məzunların təhsillərini başa vurduqdan sonra tezliklə işlə təmin olunma şanslarını artırır. Biznes təhsilinin əmək bazarında iş yerləşdirmə mövqeyi biznes təhsili proqramlarının effektivliyinin qiymətləndirilməsində həlledici amildir. Uğurlu biznes təhsili proqramı tələbələri müvafiq bacarıq və biliklərlə təchiz etməklə yanaşı, onların işçi qüvvəsinə daxil olmasını da asanlaşdırır [7]. Biznes təhsili müəssisələrində çox vaxt tələbələrə tərcümeyi-hal yaratmaqda, müsahibə hazırlamaqda və iş axtarışında kömək edən xüsusi karyera xidmətləri şöbələri var. Bu xidmətlər məzunları potensial işəgötürənlər və iş imkanları ilə əlaqələndirməkdə mühüm rol oynayır. Təcrübələr tələbələrə praktiki təcrübə və real iş mühiti ilə tanış olmaq imkanı verir. Bir çox biznes təhsili proqramları sənaye tərəfdaşları ilə təcrübə keçməyi fəal şəkildə asanlaşdırır, tələbələrin praktik bacarıqlarını artırır və məzun olduqdan sonra işlə təmin olunma şanslarını artırır. Biznes təhsili proqramları tələbələrə seçdikləri sənayelərdə peşəkarlarla qarşılıqlı əlaqə imkanları təmin etmək üçün tez-tez şəbəkə tədbirləri, karyera sərgiləri və məzunlarla əlaqələr təşkil edir. Güclü peşəkar şəbəkənin qurulması iş yerləşdirmənin təmin edilməsində mühüm rol oynaya bilər. Keçmiş məzunların müvafiq və təltifedici vəzifələri tutmaqda əldə etdikləri uğur biznes təhsili proqramının effektivliyinin güclü göstəricisidir. Məzunların yüksək iş yerləşdirmə dərəcələri və uğur hekayələri proqramın nüfuzuna müsbət töhfə verir. Sənaye təşkilatları və şirkətləri ilə tərəfdaşlıq əlaqələrinin qurulması tələbələr üçün birbaşa iş yerləşdirmə imkanlarına səbəb ola bilər. Bəzi biznes təhsili proqramları iş yerlərini müəyyən etmək və iş qəbul prosesini asanlaşdırmaq üçün sənaye tərəfdaşları ilə sıx əməkdaşlıq edir. Biznes təhsili müəssisələri xüsusi sənaye və ya iş sektorlarına diqqət yetirən karyera inkişafı proqramları təklif edə bilər. Bu

proqramlara tez-tez tələbələri istədikləri karyeralarının xüsusi tələblərinə hazırlamaq üçün seminarlar, seminarlar və mentorluq daxildir. Biznes təhsili proqramları ünsiyyət, komanda işi, problemlərin həlli və liderlik daxil olmaqla məşğulluq bacarıqlarının inkişafını vurğulayır. Bu bacarıqlar məzunların bazarlıq qabiliyyətini artırır və onları işəgötürənlər üçün cəlbedici namizədlər edir. Sənaye ehtiyaclarına və meyllərinə uyğunlaşan kurikulum tələbələrin işəgötürənlər tərəfindən axtarılan ən son bacarıq və biliklərlə təchiz olunmasını təmin edir. Bu həssaslıq məzunlar üçün ümumi işə yerləşdirmə perspektivlərini artırır. Qlobal perspektivi və mədəni şüurunu inkişaf etdirməklə tələbələri qlobal əmək bazarına hazırlayan biznes təhsili proqramları, xüsusən də beynəlxalq diqqət mərkəzində olan çoxmillətli şirkətlərdə və sənayelərdə işə yerləşdirmə imkanlarının artmasına kömək edir. Əmək bazarında biznes təhsilinin işə yerləşdirmə mövqeyinə karyera xidmətləri, sənaye əlaqələri, təcrübə imkanları və tələbələrin işçi qüvvəsinə hazırlanmasında proqramın ümumi effektivliyi təsir edir. Həm akademik, həm də praktiki elementləri özündə birləşdirən hərtərəfli yanaşma məzunlar üçün uğurlu işə yerləşdirmə ehtimalını artırır. Biznes təhsili çox vaxt sahibkarlıq təfəkkürünə təkan verir, tələbələri innovativ ideyaları inkişaf etdirməyə və öz işlərinə başlamağa həvəsləndirir. Bu, iş yerlərinin yaradılmasına və iqtisadi artıma töhfə verir. Biznes təhsilinin əmək bazarında sahibkarlıq mövqeyi əhəmiyyətlidir, bu, sahibkarlıq təfəkkürünün inkişaf etdirilməsində, praktiki bacarıqların təmin edilməsində və fərdi sahibkarların öz bizneslərini qurmaqda və idarə etmələrində dəstək olmaqda biznes təhsilinin rolunu əks etdirir. Biznes təhsili proqramları tələbələr arasında sahibkarlıq təfəkkürü yetişdirmək məqsədi daşıyır. Bu təfəkkür yaradıcılığı, yeniliyi, risk götürməyi və problemlərin həllinə proaktiv yanaşmanı təşviq edir - sahibkarlar üçün vacib olan keyfiyyətlər. Bir çox biznes təhsili proqramları sahibkarlıq üzrə xüsusi kurslar və ya ixtisaslar təklif edir. Bu kurslar biznesin planlaşdırılması, müəssisənin yaradılması, maliyyələşdirmə və risklərin idarə edilməsi kimi mövzuları əhatə edir və tələbələrə biznesə başlamaq və inkişaf etdirmək üçün lazım olan bilikləri verir. Biznes təhsili praktik tətbiqi vurğulayır və sahibkarlıq proqramları çox vaxt tələbələrin biznes ideyalarını inkişaf etdirib həyata keçirə biləcəyi real layihələri əhatə edir. Bu praktiki təcrübə onları biznesin başlanması və idarə edilməsi ilə bağlı çətinliklərə hazırlayır. Bəzi biznes təhsili müəssisələrinin kampusda və ya əlaqəli inkubatorları və sürətləndiriciləri var ki, onlar resurs, mentorluq və təşəbbüskar sahibkarlara dəstək verirlər [3]. Bu ekosistem tələbələrə öz biznes ideyalarını real təşəbbüslərə çevirməyə kömək edir. Sahibkarlıq təhsili çox vaxt innovasiya və yaradıcılıq kurslarını əhatə edir. Bu kurslar tələbələri qutudan kənardə düşünməyə, bazar imkanlarını müəyyənəlməyə və uğurlu sahibkarlıq üçün bütün vacib elementlər olan unikal həllər hazırlamağa təşviq edir. Sahibkarlığa diqqət yetirən biznes təhsili proqramları vençur kapitalı, mələk investorlar və hökumət qrantları kimi maliyyə mənbələrinə çıxış haqqında məlumat və təlimat verə bilər. Maliyyə mənzərəsini başa düşmək istəyən sahibkarlar üçün çox vacibdir. Biznes təhsili tələbələri hərtərəfli biznes planları hazırlamaq bacarıqları ilə təchiz edir. Bu, investorları cəlb etmək, kreditləri təmin etmək və bizneslərinin strateji istiqamətlərini müəyyən etmək istəyən sahibkarlar üçün əsas vasitədir. Biznes təhsili çərçivəsində sahibkarlıq proqramları çox vaxt ən son texnologiyalar və innovasiyaları özündə birləşdirir. Bu, iddialı sahibkarların öz müəssisələrinə rəqabət üstünlüyü verə biləcək rəqəmsal alətlər və tendensiyalarla tanış olmasını təmin edir. Sahibkarlığa yönəlmiş biznes təhsili qlobal perspektivi əhatə edə bilər, fərdləri beynəlxalq kontekstdə sahibkarlığın çətinliklərini və imkanlarını idarə etməyə hazırlayır. Bu, bizneslərin qlobal miqyasda getdikcə daha çox fəaliyyət göstərdiyi üçün xüsusilə aktualdır. Bəzi biznes təhsil proqramları tələbələri cəmiyyətə müsbət təsir göstərən bizneslər yaratmağa həvəsləndirərək, sosial sahibkarlığı vurğulayır. Bu, sosial və ekoloji məsuliyyətə üstünlük verən bizneslərə artan marağa uyğun gəlir. Əmək bazarında biznes təhsilinin sahibkarlıq mövqeyi sahibkarlıq təfəkkürünün aşılmasında, praktiki bacarıqların təmin edilməsində, innovasiyaların təşviqində və fərdlərin öz biznes ideyalarını uğurlu təşəbbüslərə çevirməsinə dəstək verən ekosistemin yaradılmasında rolu ilə xarakterizə olunur. Sahibkarlıq iqtisadi inkişafın aparıcı qüvvəsi olmaqda davam etdiyinə görə, biznes təhsili fərdlərin əmək bazarının bu dinamik aspektinə töhfə verməyə hazırlanmasında və səlahiyyətlərinin artırılmasında mühüm rol oynayır. Bizneslərin getdikcə

qloballaşdığı bir vaxtda biznes təhsili proqramlarına çox vaxt beynəlxalq perspektiv daxildir. Qlobal tərəkürə malik məzunlar müxtəlif və multikultural mühitlərdə işləmək üçün daha yaxşı mövqe tuturlar ki, bu da günümüzün bir-birinə bağlı dünyasında bir sərvətdir. Biznes təhsilinin əmək bazarında qlobal perspektiv mövqeyi fərdləri biznesin getdikcə bir-biri ilə əlaqəli və beynəlxalq xarakter daşımağa hazırlaması üçün vacibdir. Bir çox biznes təhsili proqramlarına xüsusi olaraq beynəlxalq biznesə yönəlmiş kurslar daxildir. Bu kurslar qlobal bazarlar, mədəniyyətlərarası idarəetmə, beynəlxalq maliyyə və qlobal təchizat zəncirinin idarə edilməsi kimi mövzuları əhatə edir və tələbələrə qlobal biznes mənzərəsi haqqında hərtərəfli anlayış verir. Biznes təhsili mədəniyyətlərarası ünsiyyət bacarıqlarının inkişafına önəm verir. Bura mədəni nüansları anlamaq, ünsiyyət üslublarını uyğunlaşdırmaq və müxtəlifliyi qiymətləndirmək daxildir - qloballaşan əmək bazarında çalışan mütəxəssislər üçün vacib olan bacarıqlar. Bəzi biznes təhsili proqramları xaricdə təhsil imkanları təklif edir ki, bu da tələbələrə müxtəlif mədəniyyətlərə qərq olmağa və qlobal biznes təcrübələri ilə birbaşa tanış olmağa imkan verir. Bu təcrübələr onların uyğunlaşma qabiliyyətini və mədəni intellektini artırır. Biznes təhsili proqramları çox vaxt beynəlxalq şəbəkə imkanlarını asanlaşdırır. Bura qlobal şirkətlərlə tərəfdaşlıq, beynəlxalq qonaq məruzəçilərlə qarşılıqlı əlaqə və müxtəlif mədəniyyət mənşəli tələbələr və peşəkarlarla əməkdaşlıq daxil ola bilər. Biznes təhsili qlobal biznes strategiyalarının formalaşdırılmasının vacibliyini aşılayır. Bu, qlobal tendensiyaları anlamaq, müxtəlif bazarlarda imkanları müəyyən etmək və qlobal miqyasda effektiv rəqabət aparmaq üçün strategiyalar hazırlamaqdan ibarətdir. Bir çox dildə biliklər biznes təhsilində tez-tez təşviq edilir, çünki bu, qlobal biznes mühitində dəyərli aktiv ola bilər. Bir çox transmilli şirkətlər birdən çox dildə effektiv ünsiyyət qura bilən işçiləri qiymətləndirirlər. Biznes təhsili proqramları qlobal iqtisadi perspektivləri özündə birləşdirir, tələbələrin qlobal miqyasda iqtisadi tendensiyalar və çağırışlardan xəbərdar olmasını təmin edir. Bu bilik bir-biri ilə əlaqəli dünyada məlumatlı biznes qərarları qəbul etmək üçün çox vacibdir. Biznes təhsilində qlobal perspektiv qlobal miqyasda korporativ sosial məsuliyyəti əhatə edir. Tələbələr dünya üzrə müəssisələrin sosial və ətraf mühitə təsirləri və təşkilatların qlobal davamlılıq məqsədlərinə necə müsbət töhfə verə biləcəyi haqqında öyrənirlər. Təchizat zəncirləri getdikcə qloballaşdıqca, biznes təhsili proqramları qlobal təchizat zəncirlərinin idarə edilməsi və optimallaşdırılmasının mürəkkəbliklərini həll edir. Buraya logistikanı, nəqliyyatı və geosiyasi amillərin tədarük zəncirinin dinamikasına təsirini başa düşmək daxildir [5]. Biznes təhsili fərdləri beynəlxalq vəzifələrə və karyeralara hazırlayır. Bu, müxtəlif ölkələrdə işləməyin çətinliklərini və imkanlarını, o cümlədən hüquqi mülahizələri, mədəni fərqləri və qlobal iş etiketini dərk etməyi əhatə edir. Biznes təhsili qlobal liderlik bacarıqlarının inkişafına önəm verir. Bura müxtəlif komandalara rəhbərlik etmək, qlobal biznes problemlərini həll etmək və liderlik üslublarını müxtəlif mədəni kontekstlərə uyğunlaşdırmaq bacarığı daxildir. Biznes təhsili proqramları tələbələrə qlobal iqtisadi tendensiyalar və inkişaf etməkdə olan bazarlar haqqında məlumatlandırır. İnkişaf etməkdə olan iqtisadiyyatların dinamikasını və qlobal tendensiyaları anlamaq qlobal miqyasda böyümə imkanları axtaran bizneslər üçün çox vacibdir. Əmək bazarında biznes təhsilinin qlobal perspektiv mövqeyi fərdləri bir-biri ilə əlaqəli və dinamik qlobal biznes mühitində inkişaf etməyə hazırlamaqda mühüm rol oynayır. Qlobal tərəkür, mədəniyyətlərarası bacarıqlar və beynəlxalq biznes təcrübələrini dərindən başa düşmək bugünkü əmək bazarında getdikcə daha qiymətli aktivlərdir. Biznes təhsili bu qloballaşan kontekstdə uğur üçün zəruri olan bilik və bacarıqların təmin edilməsində əsas rol oynayır.

YEKUN NƏTİCƏ

Nəticə olaraq, biznes təhsilinin müxtəlif mənzərəsi müasir əmək bazarının çoxşaxəli tələblərinə cavab vermək üçün inkişaf etmişdir. Maliyyə, marketinq və idarəetmənin ənənəvi sütunları təməl elementlər kimi davam edir, lakin genişlənən ixtisaslaşma üfqləri, texnologiya inteqrasiyası və yumşaq bacarıqlara vurğu biznes təhsilinin əhatə dairəsini yenidən müəyyənləşdirdi. Biznes və texnologiya arasında qarşılıqlı əlaqənin tanınması rəqəmsal savadlılıq və məlumatlara əsaslanan qərar qəbuletmə imkanları ilə təchiz edilmiş işçi qüvvəsinə ehtiyac olduğunu vurğulayır. Sənayelər get-

dikcə daha çox texnologiyaya etibar etdikcə, biznes təhsili innovasiyaları təşviq etmək və fərdləri biznes və texnologiyanın kəşiməsində rollar üçün hazırlamaq üçün uyğunlaşdırılıb. Bundan əlavə, əmək bazarının hərtərəfli inkişafı qiymətləndirməsi biznes təhsilində yumşaq bacarıqların əhəmiyyətini artırmışdır. Effektiv ünsiyyət, tənqidi təfəkkür və liderlik qabiliyyətləri müasir iş yerlərinin incə tələblərini əks etdirən texniki təcrübənin əsas əlavələri kimi qəbul edilir. Rəqabətli qlobal iş bazarında hərtərəfli biznes təhsili olan şəxslər uğur qazanmaq üçün özlərini yaxşı mövqedə tapırlar. Müxtəlif kurs işləri vasitəsilə aşılana uyğunlaşma qabiliyyəti və real dünya tətbiqlərinə vurğu məzunlara daim dəyişən biznes mənzərəsini idarə etməyə imkan verir. Sənayelər təkamül etməyə davam etdikcə, biznes təhsili fərdləri qloballaşan və texnoloji cəhətdən inkişaf etmiş işçi qüvvəsinin problemlərini və imkanlarını həll etməyə qadir olan çox yönlü peşəkarlar kimi formalaşdırana dinamik qüvvə olaraq qalır. Əslində, biznes təhsili innovasiyaları təşviq etmək, iqtisadi artıma təkən vermək və qlobal biznes ictimaiyyətinin gələcək liderlərini formalaşdırmaq üçün əsas katalizator rolunu oynayır.

ƏDƏBİYYAT

1. Aktepe, E. Genel İşletme / E. Aktepe. – İstanbul: Nobel Yain Dağıtım, – 2014. – 397 s.
2. Davenport, T. İşletme uzmanı bilgi yönetimi / T.Davenport, P.Laurence – İstanbul: Rota Yayınları, – 2016. – 400 s.
3. Dervişoğlu, H. Stratejik bilgi yönetimi / H.Dervişoğlu. – Ankara: Dışbank Kitapları, – 2017. – 371 s.
4. Eren, E. Yönetim ve organizasyon / E.Eren. – İstanbul: Beta Basım Yayınları, – 2016. – 400 s.
5. Kürkçü, İ. Süreç ve sistem eğitiminde insan yönetimi perspektifi / İ.Kürkçü. – Ankara: Mess Yayınları, – 2016. – 496 s.
6. Philip, R.C. International Marketing / R.C.Philip, G.John – New York: McGraw-Hill Education, – 2015. – 704 p.
7. Tokat, B. İş Bilgisi / B.Tokat, Ş.Derya – İstanbul: Avcı Ofset, – 2010. – 345 s.

THE MAIN DIRECTIONS OF BUSINESS EDUCATION AND ITS POSITION IN THE LABOR MARKET

M.Q. Taghizada

Business education encompasses various key directions that equip individuals with the knowledge and skills needed for success in the dynamic labor market. Firstly, traditional business degrees such as Finance, Marketing, Management, and Entrepreneurship remain fundamental, providing students with a broad understanding of core business principles. Additionally, there is a growing emphasis on specialized areas like Business Analytics, Supply Chain Management, and Sustainability, reflecting the evolving needs of industries. Furthermore, technology-driven education has gained prominence, with a focus on digital literacy, data analysis, and information technology management. The rise of online learning platforms has facilitated accessibility and flexibility in acquiring business education. Moreover, an increased emphasis on soft skills, including communication, leadership, and critical thinking, highlights the recognition of holistic development in business professionals. In the labor market, individuals with comprehensive business education find themselves well-positioned for diverse roles across industries. Employers value the practical applicability of business education, seeking candidates who can adapt to rapidly changing business landscapes. The integration of technology and globalization has heightened the demand for individuals with a global

mindset and the ability to navigate cross-cultural complexities, making business education a crucial asset in the contemporary job market.

Keywords: *Entrepreneurship Education, Global Business, International Management, Entrepreneurship, MBA*

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ БИЗНЕС-ОБРАЗОВАНИЯ И ЕГО ПОЛОЖЕНИЕ НА РЫНКЕ ТРУДА

М.Г. Тагизаде

Бизнес-образование охватывает различные ключевые направления, которые вооружают людей знаниями и навыками, необходимыми для успеха на динамичном рынке труда. Во-первых, традиционные бизнес-дипломы, такие как финансы, маркетинг, менеджмент и предпринимательство, остаются фундаментальными, предоставляя студентам широкое понимание основных принципов бизнеса. Кроме того, все большее внимание уделяется специализированным областям, таким как бизнес-аналитика, управление цепочками поставок и устойчивое развитие, что отражает растущие потребности отраслей. Кроме того, технологическое образование приобрело известность с упором на цифровую грамотность, анализ данных и управление информационными технологиями. Рост платформ онлайн-обучения облегчил доступность и гибкость в получении бизнес-образования. Более того, повышенное внимание к мягким навыкам, включая общение, лидерство и критическое мышление, подчеркивает признание целостного развития бизнес-профессионалов. На рынке труда люди с всесторонним бизнес-образованием оказываются в хороших условиях для выполнения различных ролей в разных отраслях. Работодатели ценят практическую применимость бизнес-образования и ищут кандидатов, способных адаптироваться к быстро меняющимся условиям бизнеса. Интеграция технологий и глобализации повысила спрос на людей с глобальным мышлением и способностью ориентироваться в межкультурных сложностях, что сделало бизнес-образование важнейшим активом на современном рынке труда.

Ключевые слова: *Предпринимательское образование, глобальный бизнес, международный менеджмент, предпринимательство, MBA*